

Uključivanje mladih u donošenje odluka

Priručnik za opštine

Uključivanje mladih u donošenje odluka

Priručnik za opštine

Ova brošura izrađena je u okviru projekta "Divac omladinski fondovi" koji realizuje Fondacija Ana i Vlade Divac uz podršku Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) sa ciljem povećanja učešća mladih u procesima donošenja odluka i procesima lokalnog razvoja kroz dodelu bespovratnih novčanih sredstava projektima koje pokreću i vode mladi. Brošura je realizovana u saradnji sa Stalnom konferencijom gradova i opština (SGKO).

Brošura je izrađena uz podršku američkog naroda preko Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Fondacija Ana i Vlade Divac je u potpunosti odgovorna za sadržaj ove publikacije, koji ne mora nužno odražavati stavove USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Beograd,
Mart 2016.

Sadržaj

UVOD	5
Odlučivanje i odgovornost u rukama mladih	7
Model – Divac omladinski fondovi	9
Rezultati Divac omladinskih fondova	11
Efekti Divac omladinskih fondova	11
Zaključak i preporuke	14

UVOD

Na osnovu Nacionalne Strategije za mlade 2015-2025, aktivno učešće mladih definisano je kao „prava, sredstva, prostor i mogućnost, a po potrebi i podršku, da se učestvuje u donošenju odluka i aktivnostima koje doprinose izgradnji boljeg društva“¹.

Aktivno učešće mladih je jedan od devet strateških ciljeva važeće Nacionalne strategije za mlade (NSM), ali čak i da nije, odgovorna vlast i inače treba da uključuje one na koje se odluka odnosi u samo donošenje te odluke. Zbog toga je građanska participacija jedan od principa dobre uprave, a upravo je dobra uprava u središtu Strategije reforme državne uprave. Na prvi pogled, izgleda da zahtevi da se građani uključe u donošenje odluka dolaze sa svih strana. Važno je da se građani uključe u donošenje odluka jer jedino na taj način vlast, a naročito lokalna, upravlja otvoreno i odgovorno. Uključivanjem mladih građana u donošenje odluka, vlast odgovornost odgovorno i deli sa onima koji će se u budućnosti sresti sa posledicama svih današnjih odluka.

Uzimajući aktivno učešće mladih kao jedan od strateških ciljeva, NSM je predvidela prilagođavanje pravnog i političkog okvira u cilju uključivanja perspektive mladih u donošenje odluka na svim nivoima. Od jedinica lokalne samouprave ova Strategija očekuje da: „kreiraju politiku za mlade na osnovu realnih potreba mladih na lokalnom nivou i dostupnih resursa za rad sa mladima.“²

„Stvaranje pravnog i političkog okvira koji stimuliše učešće i aktivizam mladih moguće je jedino uz kreiranje različitih, efikasnih mehanizama koji će omogućiti njihovo aktivno učešće u javnim politikama. Mehanizmi kojima će se to uraditi moraju biti proaktivni i odgovarati potrebama mladih. Uključivanje mladih u razvoj politika za mlade, realizaciju različitih razvojnih projekata, izradu lokalnih strateških dokumenata, rad radnih grupa, donošenju odluka, samo su neki od efikasnih mehanizama kojima se može povećati njihovo angažovanje u bitne društvene tokove.“³

¹ Str. 60. Ista strategija navodi: „Sve sektorske politike treba da prepoznaju mlade i njihove potrebe i potencijale, da im omogućе učешće u donošenju strateških odluka, sprovođenju, nadzoru i evaluaciji“ .

² Str. 23

³ Str. 20

Šta je potrebno da uradi opština kako bi omogućila učešće mladih u donošenju odluka? Kao i inače, učešću građana, u ovom slučaju mladih građana, mora da prethodi njihovo informisanje. Samo na osnovu dobre informisanosti može se obezbediti suštinsko učešće u donošenju odluka. Potrebno je, dakle, da lokalna samouprava pravovremeno i potpuno obaveštava javnost o svim svojim aktivnostima. Kada je reč o delu javnosti koji se svrstava u mlade, onda vredi dodati i reči nacionalne strategije za mlade: „Mladi imaju pravo na objektivno, prilagođeno i lako dostupno informisanje, kako bi se razvijali i donosili odluke na osnovu pune obaveštenosti.“⁴ U oba slučaja, mladima je potrebno predočiti informacije na njima razumljiv način. Ne samo da je potrebna transparentnost u radu već je važno i da dostupne informacije budu razumljive mladima.

Osim pravovremenog i potpunog informisanja mladih građana, opština treba da im omogući i da joj oni prenesu svoje informacije, odnosno svoje mišljenje. Ovo se najčešće dešava tokom javnih rasprava, a uloga opštine je da obezbedi učešće mladih u ovim događajima (da uputi poziv omladinskim udruženjima, učeničkim parlamentima i sl).

U idealnom slučaju, opština i mladi komuniciraju otvoreno i postoji obostrano poverenje pa se i odluke donose zajednički, uz puno učešće mladih. Ovakva situacija podrazumeva ogovorno odnošenje prema lokalnoj omladinskoj politici a mladima pruža priliku da učestvuju u razvoju lokalne zajednice. Ovakav opis navodi na pomisao da je reč o izmišljenom idealnom modelu, ali ovaj model uspešno funkcioniše u 11 opština u Srbiji, kao i u više od 20 zemalja širom sveta. Model omladinskih banaka, koji u Srbiji razvija Fondacija Ana i Vlade Divac, podrazumeva da mladi ljudi odlučuju o raspodeli sredstava namenjenih mladima. U modelu koji je Fondacija Ana i Vlade Divac prilagodila domaćim prilikama, novčani fond se stvara ulaganjem opštine, lokalnog biznisa i Fondacije (uz podršku Američke agencije za međunarodni razvoj i Balkanskog fonda za demokratiju). Tako nastalim fondom upravlja grupa od deset mladih koji su obučeni da promovišu konkurs među mladima, odlučuju o inicijativama koje će podržati, nadgledaju i mentorišu rad najčešće⁵ neformalnih grupa. Na ovaj način formirana grupa mladih aktivno se i odgovorno uključuje u donošenje odluka.

⁴ Str. 6

⁵ 78% podržanih projekata su projekti neformalnih grupa

Odlučivanje i odgovornost u rukama mladih

Uključivanje mladih u procese lokalnog razvoja ohrabruje mlade da prepoznaju probleme u zajednici i uključe se u njihovo rešavanje i smanjuje njihovu ranjivost u odnosu na ekonomske, političke i socijalne probleme. Iskustvo pokazuje da su veće šanse da lokalne politike budu efikasne ako su kreirane uz konsultacije sa građanima, a posebno sa onim segmentom građana na koji se politika odnosi. Uključivanjem građana povećavaju se šanse da se politika kreira na najbolji način već iz prvog puta, što smanjuje troškove i vreme koje korišćeno za izradu dobre lokalne politike. Uključivanjem mladih građana, podstiče se njihov uticaj na budućnost zajednice.

U cilju obezbeđenja uslove za aktivno učešće mladih u životu i radu lokalne zajednice i implementaciju lokalnih akcionih planova za mlade, veliki broj jedinica lokalne samouprave je osnovao kancelarije za mlade. Ove kancelarije kao administrativna tela u okviru gradske/opštinske vode sistemsku brigu o mladima na lokalnom nivou i odgovorna su za sprovođenje lokalne omladinske politike.

Osim osnivanja kancelarija za mlade koje postoje u 136 gradova i opština, lokalne samouprave doprinose ostvarenju ciljeva omladinske politike i kroz usvajanje lokalnih akcionih planova za mlade. Ovakvi planovi su osvojeni u više od 100 opština u Srbiji. Kako bi jedinice lokalne samouprave pružile podršku mladima i stvorile bolje uslove za njihov razvoj, rad i ostanak u svom mestu, opštine treba da, kroz usvajanje lokalnih akcionih planova za mlade, stvaraju uslove za dalji rad i unapređenje položaja mladih i svojim budžetima predviđaju neophodna sredstva za unapređenje položaja mladih, pre svega kroz Program 14 – razvoj Omladine i sporta.

Efektivno učešće mladih podrazumeva stvaranje mogućnosti da mladi ljudi utiču i uključe se u planiranje i daju svoj doprinos lokalnoj politici i razvoju usluga i programa. Ovo je moguće ostvariti kroz razvoj niza formalnih i neformalnih mehanizama za učešće mladih. Zadatak svake jedinice lokalne samouprave je da podržava mlade kroz organizacije mladih, organizacije za mlade, ali i kroz podršku inicijativama mladih koji nemaju registrovano udruženje. Podrška neformalnim grupama često predstavlja formalni problem, zato je potrebno pronaći model koji će moći da podržava i neformalne grupe mladih, kojih je najviše u ruralnim sredinama.

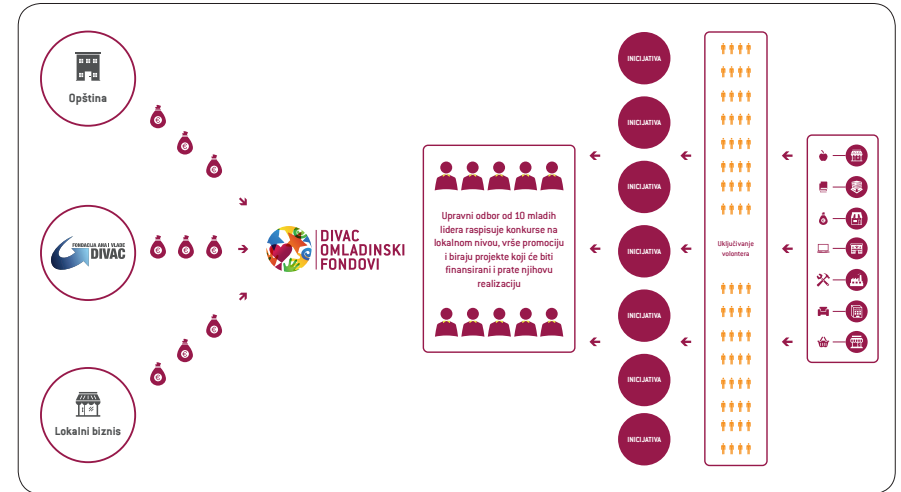
Opština sa svoje strane, kako bi podržala mlade, treba da:

- Podržava društveno osnaživanje mladih u skladu sa Zakonom o mladima, Nacionalnom strategijom za mlade i drugim instrumentima omladinske politike
- Obezbedi da mladi imaju pravo na jednake šanse i učešće u svim oblastima društvenog života u skladu sa sopstvenim izborom i sposobnostima

- Podstiče i podržava jačanje svesti o značaju mladih i društvene uloge mladih kroz realizaciju omladinske politike, obezbeđuje podsticajno okruženje i daje aktivnu podršku u realizaciji omladinskih aktivnosti mladih, preduzimanju inicijative i njihovom smislenom uključivanju u procese donošenja i sprovođenja odluka, koje doprinose ličnom i društvenom razvoju
- Bude otvorena prema mladima i obezbedi da mladi imaju pravo na objektivno, prilagođeno i lako dostupno informisanje, kako bi se mladi razvijali i donosili odluke na osnovu pune obaveštenosti. Ovo uključuje i transparentnost informacija o delovima opštinskog budžeta koji se odnosi na mlade, na dostupnost Lokalnog akcionog plana, najavu rasprava o propisima koji se tiču mladih i sl.
- Podstiče i razvija odgovornost lica koja rade sa mladima, kao i odgovornost mladih u odnosu na njihove obaveze u društvu
- Prepoznaje specifične potrebe mladih u ruralnim krajevima.

Omladinska politika treba da se bazira na pristupu mladima kao resursu ali i kao partnerima u zajedničkom razvoju lokalne zajednice. Zadovoljavanje potreba mladih kroz rešavanje njihovih problema i njihovo uključivanje u rešavanje njihovih aktuelnih problema, omogućava da mladi u budućnosti povedu društvo napred. Mlade treba prepoznati kao partnere lokalne samouprave i stvoriti sveobuhvatan i sistemski pristup koji omogućava uključivanje svih relevantnih aktera u stvaranje uslova za razvoj mladih i kreiranje, implementaciju i praćenje lokalne omladinske politike.

Model – Divac omladinski fondovi

Fondacija Ana i Vlade Divac podržava mlade i omladinske inicijative od 2011. godine i do sada je podržala više od 280 projekata mladih. Uz podršku Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) Fondacija Ana i Vlade Divac je 2014. godine predstavila model omladinskih banaka (YouthBank) koji se realizuje u preko 20 zemalja širom sveta i prilagodila ga uslovima u Srbiji stvorivši model Divac omladinskih fondova. Ovaj model za uključivanje mladih u procese donošenja odluka u lokalnim zajednicama je početkom 2014. pilotiran u 5 opština – Vršac, Kanjiža, Vlasotince, Vladičin Han i Prijepolje. Uspostavljanje modela Divac omladinskih fondova praćeno je stalnim monitoringom i analizom efekata, a sam model se već sredinom 2014. godine proširio na još 4 opštine – Arandjelovac, Blace i beogradske gradske opštine Lazarevac i Obrenovac, a u 2015. godini na opštine Kuršumljui i grad Užice. Danas model uspešno funkcioniše u 11 opština.

Cilj projekta Divac omladinski fondovi je usmeren na povećavanje učešća mladih u procesima lokalnog razvoja kroz dodelu bespovratnih novčanih sredstava projektima koje pokreću i vode mladi.

Svakim Divac omladinskim fondom upravlja odbor sačinjen od deset mladih ljudi uzrasta od 15 do 30 godina koji se biraju na javnom konkursu i edukuju da vode program malih grantova. Svaki Divac omladinski fond samostalno upravlja fondom i odlučuje o inicijativama koje će podržati. Fond kojim upravlja odbor Divac omladinskog fonda kreiraju zajedno donatori (npr. Fondacija Ana i Vlade Divac), lokalna samouprava i lokalni biznisi. Na osnovu dosadašnjih iskustava Divac omladinskih fondova, uočen je jedinstven stav lokalnih preduzeća – ova preduzeća nedvosmisleno žele da investiraju u zajednicu i mlade. Lokalna preduzeća su spremna da podrže mlade ljude i razumeju značaj ličnog i

društvenog razvoja koje gradi kapacitete mladih i čini ih zapošljivijim i motivisanim da rade i volontiraju, i gradi timski duh i komunikacione veštine mladih koje se danas visiko vrednuju na svakom radnom mestu.

Članovi odbora Divac omladinskih fondova, ne samo da samostalno odlučuju o dodeli sredstava omladinskim inicijativama, nego samostalno upravljaju celokupnim procesom. Proces obuhvata: procenu lokalnih potreba mladih u opštini, promociju konkursa namenjenog lokalnim omladinskim inicijativama s posebnim osvrtom na marginalizovane grupe mladih, konsultacije sa formalnim i neformalnim grupama mladih, prikupljanje dodatnih sredstava namenjenih inicijativama kao i sam proces selekcije i promocije realizovanih projekata. Zbog velike uloge koju imaju lokalni odbori Divac omladinskih fondova, prilikom njihovih formiranja posebna pažnja se posvećuje ravnomernoj rodnoj zastupljenosti, kao i o zastupljenosti mladih iz ruralnih područja. Na taj način postiže se uravnoteženost razumevanja potreba različitih podgrupa mladih.

Divac omladinski fondovi zasnovani su na ideji da je važno uključiti mlade u proces razvoja lokalne zajednice. Polazeći od te ideje, Divac omladinski fondovi, na osnovu odluke Odbora koji čine mladi, obezbeđuju finansijsku podršku inicijativama drugih mladih koji mogu biti neformalna grupa ili formalna organizacija. Na ovaj način, mladi bivaju uključeni u celokupan proces lokalnog razvoja. S jedne strane mladi su uključeni kao donosioci odluka, a s druge strane uključeni su kao podnosioci i realizatori podržanih ideja.

Fondovi namenjeni mladima kojima i upravljaju mladi predstavljaju način da se mladima da ne samo prilika, već i moć da učestvuju u lokalnom razvoju. Pre nego što zajednički odluče o tome koje će lokalne omladinske inicijative podržati, članovi odbora Divac omladinskih fondova zajednički promovišu konkurs u okviru kog se prikupljaju predlozi omladinskih projekata, utvrđuju koje su potrebe mladih iz njihove opštine i pružaju im podršku u realizaciji njihovih ideja. Celokupan proces oslanja se na mlade zbog čega je drugačiji od sličnih programa namenjenih mladima i to u najvećoj meri po tome što je odluka o raspodeli sredstava u rukama mladih. Upravo po tome što moć odluke ostaje u rukama mladih, YouthBank model, dakle i Divac omladinski fondovi, omogućavaju postizanje značajnih pomaka u oblasti omladinskog aktivizma.

Oснаživanjem mladih i ukazivanjem na to da mogu samostalno da utiču na razvoj zajednice može da ih dodatno motiviše na omladinski ili građanski aktivizam. Suštinski, ovakvim mehanizmom se osnažuju mladi da aktivno učestvuju u lokalnom razvoju. Pružaju im se za to neophodne veštine, motivišu se dobrim primerima iz prakse, uče jedni od drugih i iz iskustva, a oni na taj način postaju budući aktivni građani.

Rezultati Divac omladinskih fondova

U prethodne dve godine, model je doneo odlične rezultate u svim opštinama i gradovima:

- 11 odbora Divac omladinskih fondova je podržalo ukupno 234 projekata formalnih i neformalnih grupa mladih u 11 opština i gradova i udvostručili broj omladinskih projekata koji se inače realizuje u svakoj od opštine i gradova
- Podržane su aktivnosti mladih iz 78 naseljenih mesta u 11 jedinaica lokalne samouprave
- 78% podržanih projekata su projekti neformalnih grupa
- 158 mladih je prošlo obuku za odlučivanje o dodeli malih grantova i dodelilo preko 19.500.000 dinara za realizaciju omladinskih projekata
- 16.000 mladih uključeno je u realizaciju ili korsiti benefite stvorene projektom
- 8.500.000 dinara je ukupno izdvojilo 11 jedinica lokalne samouprave za podržane projekte
- 16.000 mladih uključeno je u realizaciju ili korsiti benefite stvorene projektom
- Lokalni biznisi i pojedinci su obezbedili preko 12.000.000 dinara u novcu, robi ili uslugama za realizaciju omladinskih projekata

Kroz ove projekte mladi su obnovili seoske terene za fudbal i košarku, napravili bine, pripremili i odigrali pozorišne predstave, snimili muzičke albume, snimili filmove, napravili bine, teretane, organizovali radionice o novinarstvu i pisanju lokalnih politika, obnovili dečja igrališta, sredili đачke klubove, promovisali astronomiju i robotiku, nabavili opremu za eksperimente iz oblasti fizike i biologije, nabavili opemu za vežbe prve pomoći, očistili obale reka, uredili prostre KUDova i pokazali da mladi mogu značajno da doprinesu razvoju svoje lokalne zajednice za dobrobit svih.

Efekti Divac omladinskih fondova

- Stvorene su mogućnosti za uključivanje mladih u procese donošenja odluka i stvaranje pozitivnih promena u lokalnim zajednicama
- Poboljšana je zapošljivost mladih (pre svega članova odbora DOFa)
- Uključeni su mladi iz ruralnih sredina
- Stvorene su nove mogućnosti za neformalno obrazovanje

- Finansijska i administrativna edukacija mladih
- Povećanje kapaciteta mladih i same zajednice za rešavanje problema
- Uključivanje lokalnih biznisa i pojedinaca u podrška mladima
- Jačanje kapaciteta lokalnih organizacija mladih/za mlade

Prednosti modela Divac omladinskih fondova za opštine

- Uključivanje mladih u procese donošenja odluka i model Divac omladinskih fondova, kao jedan od mogućih modela, omogućava mladim ljudima da preuzmu odgovornost kroz donošenje odluka o transparentnoj dodeli bespovratnih sredstava drugim grupama mladih.
- Model omogućava veoma značajnu podrška neformalnim grupama i ohrabruje mlade ljude da realizuju svoje ideje kroz prikupljanje sredstava i planiranje troškova svojih aktivnosti.
- Mladi ljudi iz lokalne zajedni koji su odabrani da čine odbor Divac omladinskog fonda i koji su obučeni i imenovani da deluju kao davaoci malih grantova grupama odlučuju o lokalnim prioritetima i razvijaju kriterijume i sisteme slanja predloga projekata i ocenjivanja pristiglih predloga.
- Članovi odbora Divac omladinskih fondova su smešteni u upravljačko sedište, ali nikad nisu sami, oni dobijaju svu podršku, kada im je potrebna, od Fondacije Ana i Vlade Divac i lokalne samouprave.
- Model je atraktivan i lokalnim preduzećima koja obezbeđuju sredstva, robu ili usluge za realizaciju omladinskih projekata. Lokalna preduzeća su mogu uključiti ili doniranjem sredstava za fond kojim upravlja Divac omladinski fond ili davanjem podrške nekom konkretnom odabranom projektu.

Prednosti modela Divac omladinskih fondova za mlade

- Mladi čiji su projekti odobreni uče kako da sprovedu svoje projekte, planiraju svoje aktivnosti, upravljaju svojim budžetom i promovišu svoju poruku putem medija.
- Unapređuju se veštine i zapošljivost mladih, a pre svega donošenje odluka, promocija, komunikacije i odnose sa javnošću, dizajn i IT, planiranje projekta, finansijska pismenosti, pregovaranje i timski rad.

- Mladi koji čine odbor Divac omladinskih fondova stiču mogućnost da odgovorno i transparentno odlučuju o projektima koji će biti podržani i grade svoje upravljačke potencijale.
- Mladi se povezuju sa opštinom i lokalni preduzećima
- Mladi se aktivno uključuju u rešavanje aktuelnih problema u zajednici

Prednosti za lokalne zajednice i lokalne biznise

- Model Divac omladinskih fondova učešće mladih u procesu donošenja odluka čini mogućim i donosi pozitivne rezultate. Model stvara partnerstvo između opštine, lokalnih preduzeća i mladih sa ciljem stvaranja pogodnog okruženja za ostvarivanje ideja mladih u lokalnoj zajednici.
- Prednosti za širu zajednicu uključuju motivaciju mladih da pozitivno deluju u zajednici i u njoj ostanu, nasleđe i infrastrukturu finansiranih projekata, stvaranje prave slika o potencijalima mladih i stvarima koje mogu da urade za dobrobit svoje lokalne zajednice.

Zaključak i preporuke

Sa ciljem da podrži opštine u radu sa mladima i podrži uključivanje mladih u procese donošenja odluka kao jednog od pokretača lokalnog razvoja, Fondcija Ana i Vlade Divac je na osnovu dosadašnjeg iskustva kreirala nekoliko praktičnih preporuka za opštine.

1. Neophodno je obezbediti punu i pravovremenu informisanost mladih – potrebno je komunicirati sa mladima na njima razumljiv način
2. Potrebno je uključiti mlade u javne rasprave o temama koje ih se tiču i organizovati jednom godišnje debate sa mladima i razgovarati o aktuelnim problemima i mogućnostima za njihovo rešavanje uz učešće i podršku mladih
3. Aktivna kancelarija za mlade koja zapošljava iskusnog koordinatora/ku u kombinaciji sa aktivnim savetom za mlade daje odlične rezultate u radu sa mladima
4. Izrada lokalnog akcionog plana za mlade na osnovu realnih potreba mladih i obezbeđivanje sredstava za implementaciju lokalnog akcionog plana za mlade moraju imati veći prioritet
5. Potrebno je uključiti mlade u evaluaciju i izradu lokalnog akcionog plana za mlade
6. Dobro je kreirati posebnu sekciju za mlade na sajtu gde bi mladi mogli jednostavno da prate konkurse, rasprave i implementaciju lokalnog akcionog plana za mlade i pogledaju izdvojene delove budžeta koji se odnose na mlade
7. Broj omladinskih udruženja je i dalje nizak, zato je potrebno ustanoviti model podrške neformalnim grupama mladih koje imaju potencijal za rešavanje mnogih lokalnih problema
8. Više pažnje posvetiti mladima iz ruralnih sredina – kreirati programe koji posebno podstiču uključivanje mladih iz ruralnih sredina
9. Potrebno je razvijati filantropiju i koristiti potencijal za podršku omladinskom aktivizmu koji se nalazi u lokalnoj privredi
10. Potrebno je koristiti mnogobrojne međunarodne fondove za podršku mladima, uključujući podizanje kapaciteta lokalnih udruženja da apliciraju za te fondove.

Fondacija Ana i Vlade Divac
Ilije Garašanina 53a/7
11 120 Beograd, Republika Srbija

www.fondacijadivac.org
www.stvarnovazno.org